

Bruksela, 28 listopada 2024 r.
(OR. en)

16343/24

LIMITE

JAI 1782

NOTA DO PUNKTU A

Od:	Sekretariat Generalny Rady
Do:	Rada
Nr poprz. dok.:	15932/24, 16319/24
Dotyczy:	Strategiczne wytyczne dotyczące planowania prawodawczego i operacyjnego w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Zatwierdzenie

1. 27 listopada 2024 r. Komitet Stałych Przedstawicieli uzgodnił projekt strategicznych wytycznych dotyczących planowania prawodawczego i operacyjnego w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w wersji przedstawionej w załączniku.
2. Rada (ds. Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych obradująca 12 grudnia 2024 r.) proszona jest o zatwierdzenie tych strategicznych wytycznych.

Projekt strategicznych wytycznych
dotyczących planowania prawodawczego i operacyjnego w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa
i sprawiedliwości

Przewidziane w Traktacie strategiczne wytyczne stanowią istotny instrument kształtujący kierunek polityki UE w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości.

W nowym programie strategicznym przedstawia się wskazówki i zwraca się do instytucji UE o wprowadzenie tych priorytetów w życie w następnym cyklu legislacyjnym, z poszanowaniem równowagi uprawnień instytucjonalnych określonej w Traktatach oraz zasad przyznawania, pomocniczości i proporcjonalności.

Jak zapisano w art. 2 TUE Unia Europejska opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Podstawową zasadą funkcjonowania przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości pozostanie podtrzymywanie poszanowania państwa prawnego, praw podstawowych zapisanych w Karcie oraz wartości demokratycznych, a także przestrzeganie orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości.

Unia Europejska stanowi przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w której szanowane są prawa podstawowe oraz różne systemy i tradycje prawne państw członkowskich. Istnienie takiej przestrzeni wiąże się z brakiem kontroli na granicach wewnętrznych, a także ze wspólną polityką dotyczącą azylu, imigracji i kontroli granic zewnętrznych, opartą na zasadzie solidarności i sprawiedliwego podziału obowiązków – w tym potencjalnych skutków finansowych – między państwami członkowskimi. W przestrzeni tej dąży się do zapewnienia wysokiego poziomu bezpieczeństwa za pośrednictwem środków mających na celu zapobieganie poważnej przestępczości i przestępczości zorganizowanej, rasizmowi i ksenofobii oraz terroryzmowi, radykalizacji i brutalnemu ekstremizmowi, oraz zwalczanie tych zjawisk. Służy temu usprawnianie transgranicznej współpracy organów ścigania i organów wymiaru sprawiedliwości, jednocześnie nie wpływające na wypełnianie spoczywających na państwach członkowskich obowiązków z zakresu utrzymywania porządku publicznego oraz w szczególności szanujące ich obowiązek zapewniania bezpieczeństwa wewnętrznego.

W związku z powyższym prace w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w nadchodzących latach będą prowadzone na podstawie następujących wytycznych strategicznych dotyczących planowania ustawodawczego i operacyjnego:

1. W ostatnim cyklu legislacyjnym zrobiono wiele, by rozwinąć polityki zapewniające funkcjonowanie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Obecnie starania powinny skupiać się głównie na spójnym i skutecznym wdrażaniu przyjętego prawodawstwa i istniejących już środków politycznych, przy pełnej współpracy ze strony wszystkich zainteresowanych stron, i z zachowaniem wysokiego poziomu wzajemnego zaufania. Jednocześnie UE będzie utrzymywała zorientowaną na przyszłość perspektywę, by sprostać bieżącym i przyszłym wyzwaniom, zapewniając swoją gotowość i zdolność do dostosowywania się do bieżących i przyszłych realiów: gwałtownie zmieniającego się krajobrazu w zakresie geopolityki, bezpieczeństwa, migracji, technologii i gospodarki.
2. Kluczowe znaczenie będzie miało zapewnienie, by fundusze UE uwzględniały realizację, przyszłe ambitne cele i większe zobowiązania państw członkowskich. Jak przedstawiono w programie strategicznym na lata 2024–2029 – i bez uprzedzania wyniku przyszłych negocjacji – kolejne wieloletnie ramy finansowe dla Unii będą musiały uwzględniać te priorytety, zapewniając, by budżet UE był dostosowany do przyszłych potrzeb, a w odpowiedzi na europejskie wyzwania podejmowane były europejskie działania.
3. Należy podkreślić znaczenie swobodnego przepływu osób, który jest jedną z czterech wolności. Kwestią wspólnego interesu jest dobrze funkcjonująca strefa Schengen, w ramach której wszelkie działania będą skupiać się na wolności i bezpieczeństwie naszych obywateli. UE będzie gwarantować wysoki poziom bezpieczeństwa, zwłaszcza poprzez kontrole granic zewnętrznych, lecz także poprzez współpracę organów państw członkowskich odpowiadających za bezpieczeństwo i migrację. Należy przypomnieć o znaczeniu właściwego funkcjonowania strefy Schengen, zgodnie ze zmienionym kodeksem granicznym Schengen. Ponowne wprowadzenie kontroli na granicach wewnętrznych pozostaje tymczasowym środkiem ostatecznym, niezbędnym i proporcjonalnym do stwierdzonego zagrożenia. Daje ono państwom członkowskim możliwość zapewniania bezpieczeństwa wewnętrznego, zgodnie z dorobkiem Schengen.

4. Aby zapewnić sprawne i skuteczne funkcjonowanie strefy bez kontroli na granicach wewnętrznych, a także jej jedność i spójność – podstawowe elementy przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Rada powinna nadal usprawniać zarządzanie strefą Schengen oraz rozwijanie i realizację jej ram regulacyjnych, w ścisłej współpracy z pozostałymi instytucjami i z odpowiednimi agencjami, jednocześnie w pełni uwzględniając protokoły wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych oraz rolę Rady ds. Schengen, mając również na uwadze szczególną pozycję państw w niej stowarzyszonych. Ponadto należy skupić się na bardziej strategicznych dyskusjach, w tym operacyjnych działaniach następczych dotyczących stwierdzonych niedociągnięć.
5. Europejskie zintegrowane zarządzanie granicami jest niezwykle ważne, by zapewniać pełne funkcjonowanie strefy Schengen; jest ono m.in. niezbędne do przeciwdziałania przypadkom nielegalnego przekraczania granic i niedozwolonego przemieszczania się między państwami członkowskimi, a także do zwalczania nadużyć i zapobiegania im. O tym, kto wjeżdża do Europy, decydują państwa członkowskie, nie zaś przemytnicy czy wrogie podmioty zewnętrzne, a Unia musi uruchomić wszystkie narzędzia, którymi dysponuje, by wspierać państwa członkowskie w wypełnianiu ich głównego obowiązku, jakim jest ochrona granic zewnętrznych i zapewnianie bezpieczeństwa. W tym celu szczególnie ważne jest zarządzanie jednym z najnowocześniejszych i najskuteczniejszych na świecie systemów zarządzania granicami oraz ulepszanie tego systemu. Należy poczynić postępy w opracowaniu wspólnych minimalnych norm ochrony granic.
6. Interoperacyjność wspiera wzajemną wymianę informacji, a także w istotny sposób przyczynia się do zapobiegania terroryzmowi i poważnej przestępczości, wykrywania takich przestępstw, prowadzenia postępowań przygotowawczych w ich sprawie i ich ścigania. Unia Europejska jest nadal zdecydowana zarządzać systemami zarządzania granicami zewnętrznymi oraz zdecentralizowanymi systemami wymiany informacji w dziedzinie egzekwowania prawa oraz do dalszego usprawniania tych systemów. Staną się one jeszcze sprawniejsze wraz ze stopniowym oddawaniem do użytku różnych komponentów w pełni interoperacyjnej struktury informatycznej, przestrzegającej praw podstawowych, a w szczególności zapewniającej ochronę danych osobowych.

7. Jednocześnie, bardziej strategiczne stosowanie polityki wizowej Unii przyczyni się do odporności strefy Schengen, zwłaszcza w zakresie zapobiegania nadużywaniu systemu wizowego UE, a także w zakresie dostatecznego wykorzystywania przez UE możliwości wpływania na państwa trzecie. W tym celu należy opracować nową strategię polityki wizowej UE i Komisja proszona jest o prowadzenie prac nad jej opracowaniem, w ścisłej współpracy z państwami członkowskimi.
8. Unia Europejska musi w dalszym ciągu starać się rozbijać model działalności handlarzy ludźmi oraz siatki przemytnicze. Musi także sprostać wyzwaniom związanym z tym wyzwaniem i rozwiązać kwestię głównych przyczyn nieuregulowanej migracji, by powstrzymywać ludzi od podejmowania niebezpiecznych podróży. W tym celu Unia Europejska będzie śledzić wszystkie szlaki migracyjne – zarówno wiodące do Unii, jak i z niej wychodzące – i stosować podejście zapobiegawcze. Będzie nadal rozwijać ambitne i trwałe, kompleksowe partnerstwa z krajami pochodzenia i tranzytu w sposób wzajemnie korzystny. Będą one obejmować partnerstwa w zakresie granic i bezpieczeństwa zawierane z naszymi sąsiadami, oraz z krajami na świecie; częścią tych partnerstw będzie walka z przemytem migrantów, a także ścieżki prawne zgodne z krajowymi kompetencjami i wzajemnymi potrzebami państw trzecich i państw członkowskich. Komisja proszona jest o skonsultowanie się z Radą i z państwami członkowskimi w sprawie różnych sugestii dotyczących strategicznej optymalizacji, rozwijania i realizacji takich partnerstw.
9. Równolegle zostaną rozważone nowe sposoby zapobiegania nieuregulowanej migracji i jej zwalczania, zgodne z prawem międzynarodowym, przy jednoczesnym zapewnieniu trwałych rozwiązań i bez tworzenia nowych szlaków migracyjnych lub dodatkowej presji. Wykorzystując podejście oparte na szlakach migracyjnych, należy opracować i wdrożyć zbiorowe działania wraz z IOM, UNHCR i innymi zainteresowanymi podmiotami, by usprawnić reakcje na mieszane ruchy migracyjne oraz by zapewnić istnienie skutecznych krajowych systemów azylu i migracji w ramach podejścia uwzględniającego całe szlaki migracyjne. Zachęca się Komisję, by aktywnie współdziałała z państwami członkowskimi w tych kwestiach, by ułatwiać ich realizację i, w stosownych przypadkach, proponować inicjatywy.

- 10 W obliczu nowych rodzajów zagrożeń, takich jak instrumentalizacja migrantów i wrogie podmioty przy zewnętrznych granicach UE, państwa członkowskie muszą być w stanie skutecznie zwalczać takie działania i gwarantować stabilność i bezpieczeństwo Unii. Unia będzie zatem starać się znaleźć wspólne rozwiązania w zakresie wzmocnienia swoich ram prawnych, by stawić czoła tym zagrożeniom i problemom z dziedziny bezpieczeństwa, które wpływają na kwestię azylu i na zarządzanie granicami. Unia Europejska jest zdecydowana przeciwdziałać atakom hybrydowym na jej granicach zewnętrznych inicjowanym przez Rosję i Białoruś. Nie wolno pozwalać im ani żadnemu innemu wrogiemu państwu trzeciemu na nadużywanie naszych wartości, w tym prawa do azylu, ani na osłabianie naszych demokracji.
11. Z uwagi na nowe ramy prawodawcze dotyczące azylu, migracji i Schengen, charakterystyczną cechą początkowego okresu cyklu legislacyjnego na lata 2024–2029 będzie również skoncentrowanie się na skutecznym wdrażaniu przyjętego unijnego prawodawstwa – zwłaszcza zreformowanego wspólnego europejskiego systemu azylowego i zmienionego dorobku Schengen – a także na stosowaniu istniejącego prawodawstwa. Jednocześnie Unia Europejska i jej państwa członkowskie muszą zapewniać skuteczny powrót osób nieposiadających prawa pobytu. W tym celu zostanie opracowane i wdrożone bardziej stanowcze i kompleksowe podejście do powrotów. Stanie się to poprzez pilne zmodernizowanie naszych ram prawnych oraz naszych zdolności, w połączeniu z wykorzystywaniem będących do naszej dyspozycji narzędzi wewnętrznych i zewnętrznych. Skuteczna polityka powrotowa jest podstawowym filarem kompleksowego i wiarygodnego unijnego systemu azylu i migracji.
12. Opracowanie i wdrożenie wszystkich nowych środków służących rozwiązaniu problemów w zakresie migracji musi odbywać się przy pełnym przestrzeganiu mającego zastosowanie prawa UE i Karty praw podstawowych, w tym zasady *non-refoulement*, a także międzynarodowych zobowiązań prawnych. Musi się także odbywać z poszanowaniem spoczywających na państwach członkowskich zobowiązań odnoszących się do utrzymywania porządku publicznego oraz zapewniania bezpieczeństwa wewnętrznego zgodnie z Traktatami.

13. Do skutecznego zapobiegania nieuregulowanej migracji niezbędny jest dobrze zarządzany system migracji. W tym celu należy kontynuować starania, by przy pełnym poszanowaniu kompetencji krajowych propagować bezpieczne i legalne ścieżki migracji, które są kluczowe dla uregulowanej i uporządkowanej migracji.
14. Unia Europejska jest nadal zdecydowana wspierać osoby uciekające do Unii Europejskiej przed rosyjską wojną napastniczą przeciwko Ukrainie i jest gotowa do zapewniania niezbędnej pewności prawa, by kontrolować tę sytuację tak długo, jak długo będzie to potrzebne. W tym względzie i w duchu solidarności UE będzie uwzględniać potrzeby w zakresie ochrony, sytuację we wszystkich państwach członkowskich i możliwości tych państw.
15. Poważna przestępczość i przestępczość zorganizowana, w tym nielegalny handel narkotykami, podważa funkcjonowanie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Stanowi ona zagrożenie dla bezpieczeństwa obywateli i szkodzi praworządności. Inicjatywy z zakresu polityki powinny spowodować zmianę perspektyw – wysiłki w kierunku zwalczania przestępczości zorganizowanej powinny być dyktowane uzasadnionym interesem ofiar i społeczeństwa dotyczącym ochrony przed przestępczością. Pozbawianie grup przestępczych zasobów, zakłócanie nielegalnych przepływów finansowych i walka z działalnością przestępczą w więzieniach są kwestiami istotnymi dla skutecznego zwalczania poważnej przestępczości i przestępczości zorganizowanej. Powinniśmy sprawić, by społeczeństwo stało się bardziej odporne na przestępczość zorganizowaną i w tym celu propagować partnerstwa publiczno-prywatne takie jak sojusz portów europejskich, aby zwiększyć odporność ośrodków logistycznych. Oprócz tego powinniśmy propagować podejście administracyjne, w szczególności w celu niedopuszczania do przenikania działalności przestępczej do legalnej gospodarki i w celu zapobiegania werbowaniu nieletnich i osób w trudnej sytuacji przez organizacje przestępcze. Umożliwienie organom ścigania skutecznego i zgodnego z prawami podstawowymi stosowania sztucznej inteligencji – także do analizowania dużych ilości danych – mogłoby przynieść korzyści dla zapobiegania przestępczości i zwalczania jej, i kwestię tę należy poddać dalszej analizie. Ponadto niezwykle ważne jest, by europejska multidyscyplinarna platforma przeciwko zagrożeniom przestępstwami (EMPACT) nadal stanowiła podstawę działań operacyjnych UE służących zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, oraz by przeznaczano na nią zasoby. Integralną część działań UE w zakresie walki z przestępczością powinny stanowić strategie i narzędzia zapobiegania przestępczości, takie jak Europejska Sieć Zapobiegania Przestępczości (ESZP) i europejska sieć ds. podejścia administracyjnego (ESPA).

16. Szczególną uwagę należy poświęcić walce z korupcją i propagowaniu uczciwości w ramach podejścia ogólnounijnego. Obejmowałoby ono różnorodne działania: od prewencji i analizy do zwalczania korupcji; skupiałoby się na zwiększaniu przejrzystości i uczciwości instytucji UE i państw członkowskich, zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym.
17. Europol i Eurojust będą nadal odgrywały kluczową rolę w walce z transgraniczną przestępczością zorganizowaną, pomagając w zapewnianiu wsparcia dla działań wszystkich odpowiednich organów wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania. Ponieważ skutki działania organizacji przestępczych i działalności przestępczej sięgają daleko poza UE, niezbędne jest dalsze usprawnianie współpracy organów ścigania i współpracy wymiarów sprawiedliwości z państwami trzecimi na szczeblu UE i państw członkowskich.
18. Ustrukturyzowany dialog wewnętrzny na temat bezpieczeństwa między UE a Ukrainą okazał się przydatny w łagodzeniu potencjalnych skutków niesprowokowanej i nieuzasadnionej rosyjskiej wojny napastniczej przeciwko Ukrainie dla bezpieczeństwa wewnętrznego, i należy kontynuować podjęte działania.
19. Walka z przestępczością w internecie i poza nim stanowi centralną część zapewniania bezpieczeństwa wewnętrznego w UE i w związku z nią Trybunał Sprawiedliwości wydał szereg wyroków. Wyniki prac grupy wysokiego szczebla ds. dostępu do danych do celów skutecznego egzekwowania prawa oraz jej zalecenia powinny stanowić w tym względzie podstawę przyszłego kierunku politycznych i praktycznych działań UE służących realizacji perspektywy skutecznego dostępu do danych do celów egzekwowania prawa. W tym celu Komisja proszona jest o opracowanie harmonogramu realizacji tych zaleceń.

20. Unia Europejska przyjmie bardziej stanowcze podejście do kwestii zapobiegania terroryzmowi, radykalizacji, dezinformacji, brutalnemu ekstremizmowi i tendencjom antydemokratycznym oraz do zwalczania tych zjawisk w internecie i poza nim; będzie ona także zachowywać swoje wspólne wartości i europejski styl życia. Będziemy nadal zwalczać finansowanie terroryzmu we wszystkich jego postaciach i będziemy starać się ograniczać dostęp terrorystów do zasobów finansowych. Będziemy także starać się usprawnić wymianę informacji. Nadeszła pora na opracowanie nowego planu w dziedzinie zwalczania terroryzmu, aby umocnić nasze stanowcze podejście. Plan ten obejmował będzie kompleksowy szereg polityk i działań mających na celu stawianie czoła nowym i utrzymującym się wyzwaniom oraz wzmacnianie zbiorowego bezpieczeństwa i odporności w UE. Szczególną uwagę należy poświęcić ofiarom terroryzmu. Oprócz tego Unia Europejska będzie zachęcała do współpracy między państwami członkowskimi oraz do międzynarodowej współpracy w tym zakresie. Najważniejszymi kwestiami będą przeciwdziałanie zagrożeniom hybrydowym ze strony podmiotów zewnętrznych, zagraniczną manipulacją informacjami i ingerencją w informacje oraz walka z dezinformacją, informacjami wprowadzającymi w błąd i wszelkimi formami nienawiści.
21. Unia Europejska będzie wspierać państwa członkowskie w staraniach na rzecz zwalczania rasizmu i antysemityzmu oraz we wspieraniu życia społeczności żydowskiej.
22. W ostatnich latach Unia Europejska stała w obliczu coraz większej liczby problemów wynikających z kryzysów w wielu sektorach i kryzysów transgranicznych, w tym związanych z klęskami żywiołowymi i katastrofami spowodowanymi przez człowieka, a także konfliktami rozwijającymi się w pobliżu jej granic zewnętrznych. Wiele z tych problemów zaostrzało się z powodu zmian klimatu i ewoluującej sytuacji w zakresie bezpieczeństwa w Europie i na świecie, i tendencja ta będzie nadal się utrzymywać. Należy zatem podjąć inicjatywy w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, by wspomagać poprawianie gotowości i reakcji na kryzysy na szczeblu UE w ramach podejścia uwzględniającego wszystkie rodzaje niebezpieczeństw i obejmującego całe społeczeństwo, zgodnie z zasadą pomocniczości i przy pełnym poszanowaniu kompetencji państw członkowskich. Inicjatywy te powinny współdziałać przy dalszym usprawnianiu ochrony ludności, by lepiej zapewniać naszym obywatelom ochronę w obliczu klęsk żywiołowych i katastrof spowodowanych przez człowieka. Aby osiągnąć wyższy poziom odporności konieczne są: ściślejsza współpraca, wymiana dobrych praktyk oraz zasoby pochodzące zarówno od UE, jak i państw członkowskich.

23. Instytucje UE i państwa członkowskie mają wspólny obowiązek propagowania i chronienia praworządności w ramach prawa unijnego. Jest to podstawa i warunek wstępny skutecznych starań na rzecz stawienia czoła stojącym przed Unią wyzwaniom, także w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Zobowiązujemy się zatem do czynienia wspólnych starań na rzecz utrzymywania praworządności w UE z zastosowaniem wszelkich dostępnych narzędzi zgodnie z Traktatami.
24. Oprócz regularnego dialogu Rady na temat praworządności, prowadzonego na posiedzeniach Rady do Spraw Ogólnych, i bez uszczerbku dla jej horyzontalnej roli i jej obowiązków, ministrowie sprawiedliwości będą w dalszym ciągu prowadzić dyskusje tematyczne dotyczące kwestii związanych z praworządnością, wchodzących w zakres ich wiedzy fachowej i podkreślonych w rocznym sprawozdaniu Komisji na temat praworządności. Dyskusje te uzupełniają doroczny dialog Rady na temat praworządności i pomogą w wymianie optymalnych rozwiązań oraz w określeniu kwestii wartych uwagi i wymagających działania – w miarę potrzeby i zgodnie z Traktatami. Ma to m.in. zapewnić dostęp do wymiaru sprawiedliwości w niezawisłych sądach, pewność prawa i zorientowane na ludzi podejście w wymiarze sprawiedliwości. To z kolei jeszcze bardziej umocni wzajemne zaufanie, które jest podstawą do opracowywania w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych takich kierunków polityki, które opierają się na zasadzie wzajemnego uznawania.
25. Oprócz zapewniania poszanowania praworządności kluczową kwestią jest także podtrzymywanie i zapewnianie poszanowania Karty praw podstawowych we wszystkich odpowiednich aspektach prac. W ramach polityk dotyczących sprawiedliwości należy zatem opracować i wdrożyć środki chroniące prawa podstawowe, w tym prawo do równości i braku dyskryminacji, uwzględniając wiedzę fachową i prace Agencji Praw Podstawowych.

26. Jednym z głównych celów w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości jest współpraca sądowa i współpraca wymiarów sprawiedliwości w całej UE. Niezakłócone funkcjonowanie przestrzeni sprawiedliwości jest niezwykle istotne, a wzajemne uznawanie wyroków i orzeczeń sądowych w całej UE, oparte na wzajemnym zaufaniu do systemów krajowych, pozostaje podstawowym elementem w dziedzinie współpracy wymiarów sprawiedliwości, i ostatecznie służy ochronie praw podstawowych. Jednocześnie kluczową zasadą mającą zastosowanie do całego prawodawstwa w przestrzeni sprawiedliwości jest poszanowanie różnych systemów i tradycji prawnych w państwach członkowskich.
27. Aby wspomagać te starania, strategia w dziedzinie e-sprawiedliwości na lata 2024–2028 powinna kierować trwającą transformacją cyfrową wymiaru sprawiedliwości w całej Unii Europejskiej, przy pełnym poszanowaniu kompetencji państw członkowskich w odniesieniu do organizacji ich systemów wymiaru sprawiedliwości. Jednocześnie powinna odbyć się wspólna refleksja na temat zastosowania sztucznej inteligencji w wymiarze sprawiedliwości, z uwzględnieniem aktu o sztucznej inteligencji.
28. Cyfryzacja przekształca wymiar sprawiedliwości i współpracę sądową oraz współpracę wymiarów sprawiedliwości, wprowadzając technologię do systemu prawnego. W ramach trwającej cyfrowej ewolucji należy dążyć do poprawiania dostępu do wymiaru sprawiedliwości, zwiększania sprawności i skuteczności systemów wymiaru sprawiedliwości, wspierania osób pracujących w wymiarze sprawiedliwości i zapewniania bliższych kontaktów z obywatelami, w ten sposób zapewniając wszystkim lepsze usługi w zakresie wymiaru sprawiedliwości. W tym względzie zastosowanie sztucznej inteligencji w systemach wymiaru sprawiedliwości ma ogromny potencjał dla dalszego ułatwiania i poprawy dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla wszystkich w całej UE. Jednak narzędzia z dziedziny sztucznej inteligencji należy stosować ostrożnie, zgodnie z podstawowym podejściem opartym na uwzględnianiu praw i analizie ryzyka, i pilnując, by użytkownicy nie zostali nadmiernie obciążeni. Należy zapewnić, by sztuczna inteligencja była rozwijana i używana w sposób inkluzywny, zrównoważony, szanujący prywatność i zorientowany na ludzi. Sztuczna inteligencja może wspomagać sędziów przy orzekaniu, lecz nie powinna ich zastępować; ostateczne orzeczenie musi pozostać w gestii człowieka.
29. W tym względzie ochrona danych ma nadrzędne znaczenie dla zapewniania praw osób, także poprzez wspieranie organów nadzorczych na szczeblu unijnym i krajowym.

30. Niezwykle ważne jest, by instytucje UE podjęły ustrukturyzowaną i kompleksową wspólną refleksję nad wszystkimi aspektami unijnego prawa karnego i cywilnego. Refleksja ta powinna obejmować także poprawę wewnętrznej spójności w tych obszarach oraz ich spójność ze ściśle powiązanymi instrumentami. Starania powinny skupiać się przede wszystkim na pełnym wdrożeniu istniejącego dorobku prawnego, a nowe inicjatywy powinny być oparte na dowodach, które wyraźnie wskazują na ich wartość dodaną.
31. Długotrwała i głęboka współpraca w obszarze prawa cywilnego, z jej kompleksowym zestawem instrumentów prawnych sprawia, że UE jest niepowtarzalnym wspólnym obszarem prawnym. Dobrze funkcjonujący obszar prawny oraz solidne i skuteczne ramy prawne, jak również uczciwe i rzetelne postępowania są głównym atutem UE, jeżeli chodzi o ochronę praw osób i zapewnianie konkurencyjności. Umożliwianie dostępu do wymiaru sprawiedliwości, zwłaszcza osobom znajdującym się w skrajnie niekorzystnej sytuacji, wymaga ciągłych starań.
32. Wspieranie gospodarczej konkurencyjności, umacnianie unii rynków kapitałowych i wspomaganie rozwijania przyjaznego biznesowi środowiska, w którym mogą działać przedsiębiorstwa w UE, jest niezbędne dla zapewniania wzrostu gospodarczego i dobrobytu. Istotną siłą napędową w tym zakresie jest współpraca sądowa w sprawach cywilnych. Wymaga ona m.in. poprawy pewności prawa oraz przewidywalnego środowiska prawnego, a także zapewnienia lepszego dostępu do informacji. Należy także nadać rangę priorytetu prawidłowemu i skutecznemu wdrażaniu i egzekwowaniu istniejącego prawodawstwa unijnego oraz dokładnej ocenie jego stosowania i funkcjonowania, uwzględniając również kwestie konkurencyjności. Wszelkie nowe inicjatywy prawodawcze muszą być oparte na dowodach wskazujących na ich wyraźną wartość dodaną i uwzględniać praktyczne potrzeby obywateli i przedsiębiorstw, także zmniejszając obciążenia administracyjne dla przedsiębiorstw i upraszczając odnośne ramy prawne.

33. Priorytetem w dziedzinie unijnego prawa karnego powinno w dalszym ciągu być reagowanie wymiaru sprawiedliwości na przestępczość zorganizowaną i na szczególnie poważną przestępczość, w tym walka z korupcją. Szczególną uwagę należy również nadal poświęcać zwalczaniu przestępstw z nienawiści i mowy nienawiści – uwzględniając wspieranie i ochronę ofiar tych przestępstw – oraz prowadzeniu dalszych prac nad zatrzymywaniem danych. Należy się szczególnie koncentrować na poprawie skuteczności instrumentów wzajemnego uznawania – w tym europejskiego nakazu dochodzeniowego oraz nakazu zabezpieczenia i nakazu konfiskaty. Aby zrealizować te cele, w przyszłych inicjatywach – w stosownych przypadkach i w miarę konieczności – powinno się korzystać z wyników ustrukturyzowanej i kompleksowej refleksji, z prac grupy wysokiego szczebla ds. dostępu do danych, z rund ocen wzajemnych i z ocen wpływu. Rada, we współpracy z pozostałymi instytucjami UE, będzie kontynuować bieżącą refleksję nad przyszłością unijnego prawa karnego.
34. Przestępczość zorganizowana dotyczy całości łańcucha wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Aby zwalczać siatki przestępcze i ich modele działalności w całej UE i poza nią, właściwe organy muszą także zacieśnić współpracę, by zapewnić odpowiednie działania następcze. Ponieważ większość najgroźniejszych siatek przestępczych prowadzi działalność, której zasięg wykracza poza UE, współpraca wymiarów sprawiedliwości z państwami trzecimi jest niezbędna do umożliwiania ich ścigania i postawienia członków tych siatek przestępczych przed wymiarem sprawiedliwości.
35. Państwa członkowskie i Komisja będą w dalszym ciągu zaangażowane w działalność Europejskiej Sieci Sądowej w sprawach cywilnych i handlowych oraz Europejskiej Sieci Sądowej w sprawach karnych oraz w działalność innych odpowiednich sieci mających na celu pogłębianie współpracy sądowej i współpracy wymiarów sprawiedliwości. Będą także dalej prowadzić analizę najlepszych sposobów wykorzystywania tych sieci.
36. Spójny wymiar zewnętrzny przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości ma kluczowe znaczenie w zmieniającym się globalnym krajobrazie politycznym. W tym celu UE powinna kontynuować starania na rzecz pogłębiania współpracy sądowej i współpracy wymiarów sprawiedliwości z państwami trzecimi zarówno w sprawach cywilnych, jak i karnych.

37. Niesprowokowana i nieuzasadniona rosyjska wojna napastnicza przeciwko Ukrainie uwydatniła potrzebę skutecznych reakcji prawnych i operacyjnych, które umożliwią zwalczanie na podstawie prawa międzynarodowego bezkarności w odniesieniu do zbrodni agresji i innych najpoważniejszych przestępstw. UE będzie zatem w dalszym ciągu zdecydowana wspierać koordynację i współpracę między wszystkimi właściwymi organami na szczeblu międzynarodowym i krajowym, by pociągnąć do pełnej odpowiedzialności osoby odpowiadające za najpoważniejsze zbrodnie międzynarodowe, poprzez skuteczne prowadzenie postępowań przygotowawczych w sprawie tych zbrodni i ich ściganie.
38. Agencje UE z dziedziny wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych odgrywają kluczową rolę w realizacji celów określonych w wytycznych strategicznych. Aby dalej umożliwiać wsparcie, jakie świadczą państwom członkowskim, muszą one być w pełni operacyjne i skuteczne w wykonywaniu swoich odpowiednich zadań. Powinny w ten sposób uzupełniać, lecz nie zastępować, działania i prerogatywy organów państw członkowskich, także w wymiarze zewnętrznym. Wszelkie dokonywane w przyszłości zmiany mandatów tych agencji powinny w pełni uwzględniać ich wspierającą rolę, zaspokajać stwierdzone potrzeby w terenie i oceniać wykonalność potencjalnych nowych zadań. Prokuratura Europejska, jako niezależny organ Unii Europejskiej, również musi być w pełni operacyjna i skuteczna, by chronić interesy finansowe Unii Europejskiej zgodnie z Traktatami. Należy podjąć starania, by wspierać ścisłą współpracę między agencjami, organami i państwami członkowskimi oraz by zapewniać uwzględnianie ich wiedzy fachowej na początkowych etapach tworzenia polityki.

39. Solidne metody pracy instytucji będą miały zasadnicze znaczenie dla zapewniania w nadchodzących latach sprawności procesu prawodawczego i dla wspomagania wytycznych strategicznych dotyczących planowania prawodawczego i operacyjnego w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. W tym celu i przy pełnym poszanowaniu prerogatyw instytucji UE:

- instytucje UE są proszone o zwrócenie szczególnej uwagi na spójność i konsekwencję przyszłych inicjatyw z obszaru wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, na wszystkich etapach procesu legislacyjnego;
- niezwykle ważne jest, by inicjatywy prawodawcze z dziedzin innych niż WSiSW mające istotny wpływ na bezpieczeństwo wewnętrzne – ze względu na to, że wykorzystują koncepcje lub dotyczą instrumentów dotyczących zasadniczo obszaru współpracy w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych – podlegały ściślejszej koordynacji już na etapie planowania;
- istotne jest, by wszelkie wnioski i inicjatywy prawodawcze z obszaru wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych były oparte na dowodach i były poparte odpowiednimi ocenami wpływu wykazującymi ich wartość dodaną, z uwzględnieniem pomocniczości, proporcjonalności i wpływu na różne systemy i tradycje prawne państw członkowskich, a także potencjalnych skutków finansowych na szczeblu krajowym. Należy wyraźnie uwzględniać zasadę, według której bezpieczeństwo narodowe pozostaje wyłącznym obowiązkiem każdego państwa członkowskiego. Wymagane są dalsze działania w celu zapewniania dokładnej oceny wpływu na bezpieczeństwo wewnętrzne, zwłaszcza na organy ścigania i organy wymiaru sprawiedliwości, a także na podstawowe prawa obywateli i osób w niekorzystnej sytuacji. Będą także potrzebne stałe starania, by zapewnić, że kwestie bezpieczeństwa oraz poszanowanie praw podstawowych są należycie ujmowane w różnych politykach UE, tym samym zapewniając kompleksowe propagowanie tych celów jako integralnej części wszystkich inicjatyw dotyczących polityki w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości;

- z myślą o zapewnieniu, by wnioski prawodawcze uwzględniały system przypisywania kompetencji określony w Traktatach, a zatem by w procesie prawodawczym została w pełni uwzględniona specyfika obszaru wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, wszystkie instytucje powinny dopilnować stosowania odpowiednich podstaw prawnych.
- szczególnie istotne będzie utrzymywanie i wzmacnianie spójności i konsekwencji różnych obszarów polityki w ramach wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych przy jednoczesnym zachowaniu funkcjonowania i jedności przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości oraz – w stosownych przypadkach w ścisłej współpracy z państwami stowarzyszonymi w ramach Schengen – spójności dorobku Schengen.

*

Instytucje UE i państwa członkowskie proszone są o zapewnienie odpowiednich następnych działań prawodawczych i operacyjnych w odpowiedzi na niniejsze wytyczne.
